

I V S T I L I P S I
A D
A N N A L E S
C O R . T A C I T I
LIBER
C O M M E N T A R I V S.

A N T V E R P I A,
Apud Christophorum Plantinum.
c. I. o. Lxxxv.

ORDINIBVS BATAVIAE, LITPOSIVS *dedicat consecratque.*

ISTORIE, Ampliss. Ordines, magna dignitas est, magnus fructus. Memorias legere prisci æui, bella inter summos reges, populorum casus & occasus, dignitatem cum voluptate habet: nec paseitur solum ea lectione animus, sed adsurgit. Notare autem in historia varietates exemplorum, causas euentorum, & ex iis fontibus præcepta derivare ad vitam priuatam communemque, utilitas est: qua haud scio an maior esse possit ex illo genere litterarum. Et priuata nunc omitto: reipublicæ quidem & populorum sana gubernatio, non ab alia magistrâ. Ut in naui dirigenda, respectus habendus est ad Cynosuram: sic in publica administratione, ad facta prioris æui. Prudentia enim certè est, quæ respublicas constituit, seruat, auget: ea autem ab euentu terri: & euentus nō nisi ab historia, aut ab usu. Sed ab usu leuiter, quoniam in hoc angusto vite circo, citius fere ad metam peruenimus, quam obseruare oculis licitum varios & reciprocos humanæ tui fluxus. Historia autem nō unius ætatis regionisque finib⁹ circumscripta⁹ sed omnium seculorum gentiliumque res gestas cum fide tibi ostendet, velut in tabella. Quapropter in omni gente, in omni ævo, iure culta historia: & antiquissimas litteras non nisi in memoria rerum propaganda consumptas reperiens. Hanc Hebrei, hanc Græci, hanc Barbari sibi vindicant: nec illa gens tam aliena ab humanitate fuit, cui non simulacrum aliquod historie & cura rerum tradendarum. Sed et tamen non uniusmodi: & pro gentium populorumque ritu, varia, ut sic dicam, historie facies, & quasi forma. Est enim quæ bella, plurimum, & militiam narrat: est quæ togam induat, & pacis actiones. Quædam in optimatum aut populi statu occupata est: alia sub regibus dynastisque res gestas contexit. Nec utiles omnes nobis pari gradu. ea, ut censeo, maximè, in qua similitudo & imago plura temporum nostrorum. Ut in pictura faciem præuisam facilius agnoscimus: sic in historia noti moris exempla. Cuius generis si illa est fuitque, inter Græcos aut Latinos: eam esse Cornelij Taciti Historiam adfimatè apud vos dico, Ordines Illustres. Non adfert

IVSTI LIPSI

A D LIBR V M I. ANNALIV M

C O M M E N T A R I V S.

CORNELII Taciti.] Id etrum huic scriptori prenomen adserui. Sidonius lib. IV. ad Polemum epistola: Caius Tacitus ē maioribus unus tuus, Vlpianorum temporum consularis. Et ad Leonem: Namque & antiquitus cum Caius Cornelius Tacitus Caio Plinio Secundo paria fuisse sit. Sed & epigrapha Farnesiana libri, C. Cornelii Taciti Romanas historias scribentis ex his qui reperiuntur liber primus. Pubblium prenomen quod in libris istis, à casu aut à vulgo est. Mibi autem in ipso aditu se placet, Odi profanum vulgus & arceo.

P A C. I.

Prenomen Taciti quod.

Annalium liber.] Bene Rheganus qui hanc inscriptionem adserit, etiam contra libros. In quibus est, Actorum diurnalium, vel, ut in Veneti, Actiorum diurnalium. Qui tamen titulus non accepto referendus alscui imperito. Unde enim illi in mentem fuisse sit Acta, vel Diurna: sed cuiusdam antiquioris aui, qui Taciti Annales non ineptissime comparavit cum Acta urbis. Quem tamen refellit ipse Tacitus lib. XIII. Neroni 11. L. Pisone Coss. pars memoria digna cueniere, nisi cui libeat laudandis fundamentis & trabibus volumina ample: quam ex dignitate populi Rom. repetatum sit, res illustres Annalibus, talia diurnis urbibus actis mandare. Alibi: Nemo Annales nostros cum scriptura eorum contendit. Isengae: Ni delibinatum mili foret suum quæque in annum referre. Et tornandes in rebus Cothicus, Cornelium hunc citas Annalium scriptorem.

Isengae: Hor tam fierem, Adyana, non esse.

Annales esse.

Neque Decemviralis potestas ultra biennium.] Ita accipio, quasi dicat, haud multo ultra biennium. Nam exinde si putas, reuera ultra biennium Decemviri impere potentes. Nec tamen Vertranius adseriat, ultra triennium, sufficienti. Nam id includat triennium eos imperasse, quod contraria est, & non nisi supra biennium, aliquot menses.

Vulgariter loatio mea.

Nomine principis sub imperium accepit.] Non ergo tam celebretanc Imperatoris nomen, ea quidem notazione. Et Augusto usum iussu misericordia inuidit: quia citam olim Princeps Senatus. Quod exemplum non dubie fecerit. Nostrum infra: Non regno tamen neque dictatura, sed Principis nomine constitutam tempublicam. Quidius de Augusto ad Ronnum: Tu domini nomen, Principis ille tenet. Scitam etiam illud Tiberiine an Augusti non fas memini. Dominum se seruorum esse, Imperatorem militum, principem ceterorum. Nec temere aliter Tacitus appellat. Inde Principatus, & Principium etiam pro imperio, Suetony cap. XXXI. Augusti principium, clade Variana; Tiberij, ruina spectaculorum memorabile factum. Ita opt. liber notante Torrentio, nec ambigo quis sincere. Tertullianus quidem receptam eam significationem fuisse ostendit, aduersus Hermogenem: Possunt & aliter, inquit, principium interpretari, non abs te tamen. Nam & in Graeco principij vocabulum quod est ἀρχή, non tantum ordinativum sed & potestativum capit principatum. Unde & ἀρχή dicuntur principes. Ergo secundum hanc quoque significationem Principium pro potestate & principatu sumetur. Sed & Glossa Graece distincte ἀρχή, τὸ ἀρχίμανον, exordium. & deinde ἀρχή, imperium, magisterium, praefidatus, principium.

Principatus, pro, principium potestatum.

Veteris reip. prospera.] Ita Vertranius placitum, traiecti notis, que vulgo, p. r.

Gliscente adulacione detererentur.] Starrett. non detererentur. Tacitus Lib. II. Histor. Siquid ardoris ac ferociae miles habuit, popinis & comissionibus & principis imitatione deterritur.

Tiberij, Caiique, & Claudi ac Neronis res.] Fines designat intra quos hi libri: qui attingunt quattuor dumtaxat principes. Ut vel hinc liqueat Historiam scorsum scriptas, finemque Annalium fuisse in fine Neronis.

Annals Tiberii quattuor progressi.

Pompeius apud Siciliam oppressus.] Non mehercules apud Siciliam. In Asia oppressum eum iugulatumque consentinunt scriptores. de urbe tamen ambigitur. Dio casum vult ē Madaeo rite Devizat, in Phrygia opido Midaio: Florus & Appianus Miletū, que Carie adscripta. Sed noster vicuum cum saltē intellegit, & copia eius apud Siciliam oppressus. Nec maiori cautione Florus de eodem: In Siculo fricto iuuenis oppressus est.

Electus lib. III. cap. VII. Dio. XLI.